

ČÍSLOVKY (NUMERALIA)

- slouží jako slovní druh **vyjadřující množství**, a to buď **počítané** (vyjádřitelné čísla) nebo **nepočítané** (neurčité)
- členíme je na číslovky **základní, řadové, druhové a násobné** a ty pak na **určité** nebo **neurčité**

ČÍSLOVKY ZÁKLADNÍ

- **označují počet, pojmenovávají čísla**
- př. *jedna, deset, třicet jedna, devatenáct* atd.
- v běžném užití se spojují se jménem počítaného předmětu (*deset rohlíků, jeden student, ...*)
- počet předmětů může udávat také **zlomek**. Označuje velikost části celku a základem je počet dílů, na než se celek dělí (*tři – třetina, čtyři – čtvrtina, deset – desetina, dva – polovina*)
- počet může být udán i jako **neurčitý** (*mnoho problémů, řůra starostí, stovky studentů, hromady problémů, nemálo chyb* atd.)

ČÍSLOVKY ŘADOVÉ

- vyjadřují **umístění v pořadí jedinců téhož druhu** (*první závodník, desátý student, stý návštěvník* atd.)
- **POZOR!** číslovka **druhý** má v hovorovém i neutrálním projevu také význam „jiný“ (*Neber si tento talíř, vezmi si druhý.*)
- existují také číslovky **neurčité** (*několikátý, poslední, předposlední* atd.)
- řadové číslovky **se pojí s předložkou za** (označují položky při výčtu – např. *za prvé, za druhé* atd.) a **s předložkou po** (označují pořadí, v němž se odehrál děj – např. *poprvé/po prvé, potřetí/po třetí, podesáté/po desáté* atd.)

ČÍSLOVKY DRUHOVÉ

- vyjadřují **označení počtu druhů předmětu nebo jevu označovaného substantivem** (*dvoji třídění* (dva různé typy třídění), *troje jablka* (tři druhy jablek), *pátero triček* (pět druhů triček) atd.)
- **POZOR!** U pomnožných substantiv vyjadřuje jmenná forma počet (*dvoje dveře, jedny nůžky* atd.)

ČÍSLOVKY NÁSOBNÉ

- vyjadřují:
 - **počet opakování děje** (*třikrát se splést, dvakrát opakovat zkoušku*)
 - **násobenost** (*dvojitá střecha*)
 - **srovnávání** (*dvakrát přesnější, třikrát účinnější než ...*)
- existují ve formě **neohebné** (adverbiální) a **ohebné** (adjektivní)

Adverbiální podoba vzniká:

- spojením číslovky základní + **-krát** (*desetkrát, pětkrát, stokrát* atd.),
- spojením druhové číslovky + **-mo** (*dvojmo, trojmo* atd.)
- z adjektivní podoby násobných číslovek (*dvojnásobný – dvojnásobně, dvojitý – dvojitě*, atd.)
- násobné číslovky mohou vyjadřovat také **míru** (*Zlobil se na mě teď dvojnásobně.*) nebo **opakování** (*Zlobil se na mě jen dvakrát.*)

- násobné číslovky mohou být také **neurčité** – *několikrát, mockrát, mnohokrát, mnohonásobný, tolikanásobný* atd.
- **POZOR!** Tyto neurčité číslovky mohou mít **posunutý význam** – *Byl jsem tam párkrát.* – ve významu „nevím přesně kolikrát“; *Jednou jsem byl v Brně a ...* - ve významu „jeden z několika mých pobytů v Brně“.

JINÉ VYJÁDRĚNÍ MNOŽSTVÍ

- přídavná jména tvořená od vysokých číslovek základních přidáním přípony **-ový** (*tisícový, statisícový, milionový, půlmiliardový* atd. a také *nulový*). Vyjadřují **přibližný počet jednotek v pojmenovávaném souboru** – *milionový dluh, statisícový dav, miliardové ztráty, nulový zisk* atd. V tomto druhu pojmenování se používá také číslovek **neurčitých** – *několikatisícový, mnohamilionový* atd.
- substantivní tvary (tvary podstatného jména) číslovek slouží k **pojmenování číslic** – *dvojka, trojka, pětka* atd.
- **POZOR!** *jedna, dva, tři, ...* - **číslovky X jednička, dvojka, trojka, ...** - **číslice**

SKLOŇOVÁNÍ ČÍSLOVEK

- Jako **substantiva** se skloňují **číslovky základní tři, čtyři, pět, ... sto, tisíc, milion, miliarda a jejich složeniny, číslovky typu devatero a označení číslic** (dvojka, pětka, ...).
- Skloňování číslovky **jeden, jedna, jedno** (podle zájmena ten, ta, to)

	<i>M</i>	<i>F</i>	<i>N</i>
<i>1.p.</i>	jeden	jedna	jedno
<i>2.p.</i>	jednoho	jedné	jednoho
<i>3.p.</i>	jednomu	jedné	jednomu
<i>4.p.</i>	jednoho	jednu	jedno
	jeden (neživ.)		
<i>6.p.</i>	(o) jednom	(o) jedné	(o) jednom
<i>7.p.</i>	jedním	jednou	jedním

Tvary **plurálu** mají význam neurčitého zájmena a shodují se s tvary plurálu zájmen **ti, ty, ta**:

	<i>M</i>	<i>F</i>	<i>N</i>
<i>1.p.</i>	jedni jedny (neživ.)	jedny	jedna
<i>2.p.</i>	jedněch	jedněch	jedněch
<i>3.p.</i>	jedněm	jedněm	jedněm
<i>4.p.</i>	jedny	jedny	jedna
<i>6.p.</i>	(o) jedněch	(o) jedněch	(o) jedněch
<i>7.p.</i>	jedněmi	jedněmi	jedněmi

- Skloňování číslovek **dva, oba**

	<i>M</i>	<i>F</i>	<i>N</i>
<i>1.p.</i>	dva, oba	dvě, obě	dvě, obě
<i>2.p.</i>	dvou, obou	dvou, obou	dvou, obou
<i>3.p.</i>	dvěma, oběma	dvěma, oběma	dvěma, oběma
<i>4.p.</i>	dva, oba	dvě, obě	dvě, obě

6.p.	(o) dvou, obou	(o) dvou, obou	(o) dvou, obou
7.p.	dvěma, oběma	dvěma, oběma	dvěma, oběma

- Skloňování číslovek **tři, čtyři** (mají tvary téměř shodné se vzorem kost)

1.p.	tři	čtyři
2.p.	třech/tří	čtyř
3.p.	třem	čtyřem
4.p.	tří	čtyři
6.p.	(o) třech	(o) čtyřech
7.p.	třemi	čtyřmi

Ve spojení se substantivy, která mají 1.p. pl. příponu **-ma** znějí tvary číslovek – **třema, čtyřma** (mezi čtyřma očima)

- Číslovky **pět ... devadesát devět** mají zjednodušené sklonění

1.p.	pět	devět	deset, dvacet	padesát
2.p.	pěti	devíti	deseti/desíti, dvaceti	padesáti
3.p.	pěti	devíti	desíti/deseti, dvaceti	padesáti
4.p.	pět	devět	deset, dvacet	padesát
6.p.	(o) pěti	(o) devíti	(o) desíti/deseti, dvaceti	(o) padesáti
7.p.	pěti	devíti	desíti/deseti, dvaceti	padesáti

- **Skloňování dalších číslovek**

- číslovka **málo** ve spojení s počítaným předmětem je často neskloňná (*s málo věcmi*, atd.), jako samostatné slovo se skloňuje podle vzoru **město** (*bez mála, k tomu málu*, atd.)
- číslovky **sto, devatero, desatero** se skloňují jako **město**, po číslovce dvě je starý tvar **sta** (*dvě sta*)
- číslovka **tisíc** se skloňuje podle vzoru **stroj**, ale ve spojení s číslovkou je tvar 2. p. č.mn. bez koncovky (*bez tisíce drobností x bez dvou tisíc korun*)
- číslovka **milion** se skloňuje jako **hrad, miliarda** podle vzoru **žena** (stejně jako číslovky **polovina, třetina čtvrtina**, ...)
- číslovka **čtvrt** se skloňuje podle vzoru **kost (píseň)** (*tříčtvrtě/tříčtvrti, bez tří čtvrtí, o třech čtvrtích*, ale *po čtvrt na pět, po tříčtvrtě hodině*)

- **Spojení číslovka + jméno počítaného předmětu**

- u **složených číslovek** jsou možné tvary:
 - *dvacet jeden chlapec, dvacet tři chlapci*
 - *dvacet jedna chlapců, dvacet tři chlapci*
 - *jedenadvacet chlapců, třiadvacet chlapců*
- spojení číslovky a počítaného předmětu se **skloňuje několika způsoby**:
 - **skloňují se všechny části spojení** (*třicet tři chlapců, (bez) třiceti/třicíti třech/tří chlapců, ...*)
 - **část číslovkového výrazu se neskloňuje a pád vyjadřuje počítaný předmět** (*s tisíc osm set devadesát(i) osmi korunami, s tisíc dvěstě dvacet dva korunami* atd.)
- číslovky **půl, pár** se ve spojení s počítaným předmětem **neskloňují** (*bez půl milionu, k pár korunám* atd.)

- Jako **adjektiva** se skloňují **číslovky řadové, druhové a typy tisícový, dvojnásobný, dvojitý**.
- Smíšené adjektivní sklonění mají číslovky **dvoje, oboje, troje, čtyři**

<i>1.p.</i>	dvoje	oboj	troje	čtyři (<i>nůžky</i>) čtyři (<i>povidla</i>)
<i>2.p.</i>	dvojích	obojích	trojích	čtyřích
<i>3.p.</i>	dvojím	obojím	trojím	čtyřím
<i>4.p.</i>	dvoje	oboj	troje	čtyři (<i>nůžky</i>) čtyři (<i>povidla</i>)
<i>6.p.</i>	(o) dvojích	obojích	trojích	čtyřích
<i>7.p.</i>	dvojími	obojími	trojími	čtyřemi